

Halász Rita

Szent Fruzsina a gangon¹

Sokszor kívántam, bárcsak olyan lenne, mint a többiek, olyan, aki nem tagadja meg a családját, nem szakít szét férfit és nőt, anyát és gyereket. És akkor megremültem, hát kire vágyom én? Bárki másra, csak nem őrá? Az én fiam, bennem fejlődött, éreztem, ha rúgott, tudtam, mikor éhes, hallottam, amikor új hangokat próbálgatott, és egész nap mondta, ágágé. Tudtam, mikor hazudik, mikor szégyelli magát. Azt hittem, ismerem, de idegen lett. A teste megnyúlt, elmélyült a hangja, a szaga megváltozott. Nem értettem, mit miért tesz, amit mond, hogyan mondja. A következő pillanatban aztán megint ő volt, a fiam, akit ismerek, a fiam, akit szeretek. Azt kérdeztem, miért ilyen nehéz anyának lenni?

Kiskorában többször elkódorgott, de megtanultam, visszajön. Mindig visszajön. Több térre volt szüksége, mint más gyereknek. Több lépést kellett megtennie, és folyamatosan, mintha tágította volna a teret maga körül.

Egyiptomban sokat mentünk városról városra, talán azt tanulta meg, hogy sosem vagyunk egy helyben. Később séta közben tanított, ha összevesztünk, azt mondta, megyek, járok egyet. Én inkább imádkoztam, vagy néztem a kövek mintáját a falban, a gerendákat a fejem fölött.

Biztos meséltem már, amikor tizenkét éves korában elvesztettük. Minden évben vártam a pészahot, amikor Jeruzsálembe mentünk, és végre mást is láthattunk, mint a galileai tájat.

Azt mondtad, szereted Galileát.

Mert szeretem. A dombokat, a tavakat, a gondosan megmunkált földeket. Galilea tájai a lakóival ellentétben békések. De Júdea! Júdea szabálytalan formái mindig meghökkentenek. Jó lett volna ott maradni egész hétre, de a férjem vissza akart menni Názáretbe, és ezt el kellett fogadnom.

Féltem, hogy nem lesz elég a pénzünk.

Induláskor a fiam nem volt a gyerekek között, de a szomszédasszonyom megnyugtatót, a férfiakkal látta. A férjem viszont azt hitte, velem van. Este, amikor a táborhelyre érkeztünk, kérdeztük egymást, hát nem nálad volt?

▼

¹ Regényrészlet.

A feleségem könyörgött, azonnal forduljunk vissza, mondom, lehetetlen, éjjel nem utazhatunk.

Várakozás. A legnagyobb büntetés. Nem bírtam aludni, soha nem éreztem magam annyira egyedül. Hol van? Eltévedt, vagy a rómaiak rabolták el, megkínózzák, megölik? A rettegés megdermesztett, a világ szörnyűséges hely lett, és én is szörnyeteggé változtam.

Csak aggódtál.

A fejedhez vágtam, hogy érzéketlen vagy. Hogy ezt nem értheted, mert nem te vagy az apja. Dühített, hogy olyan nyugodt maradtál, látni akartam, hogy te is rettegsz.

Kettőnk közül én aggódtam többet, de abban a három napban nyugodt voltam. Másnap korán reggel indultunk, én kieresztett hanggal énekeltem. Felnézek a hegyekre, vajon honnan jön számomra segítség? Az Örökkévaló küld nekem segítséget, nem hagyja, hogy a lábam elcsússzon. Megőrizz téged az Örökkévaló minden bajtól, bizony megőrzi lelkedet.

Nem énekeltem vele, csak tettem egyik lábamat a másik után. Késő este volt, mire megérkeztünk. Egy újabb hideg éjszaka a fiam nélkül. Nem tudtam elaludni, a férjem segített, mint egy gyereket, álomba ringatott. Másnap korán reggel elkezdtük járni a várost, de órák teltek el, mire egy férfi azt mondta, hogy látott az árkádoknál prédikálni egy galileai fiút. Gúnyosan nevetett. Elképzeltem a fiamat, amint beszélni kezd. Még ha okosakat is mond, nem fogják érteni, mert galileai. Ez a fiú nem közülünk való! Hát tehet arról valaki, hogy hová születik? Hogy milyen a kiejtése? De nem nevetett és nem gúnyolódott rajta senki. Ült azok között a bölcs tanítók között, beszélgetett. Örülöm kellett volna és hálát adni, ehelyett odarohantam, és mint egy eszelős, kérdeztem. Miért tetted ezt velünk? Apád és én már mindenhol kerestünk. Akkor láttam először azt az idegen tekintetet. Férfiakéhoz hasonlított, akik azt kérdezik, mit akar itt ez az asszony. Ott állt a fiam, és azt mondta, nem az apám.

Hiába voltam felkészülve, hogy ez be fog következni, mégis rosszulest. Fiamként neveltem, azt hittem, ő is apjaként tekint rám.

Már nem volt az enyém. Megkomolyodott. Gyerekkorában nehéz természete volt, a szomszédok többször panaszkodtak rá. Emlékszel a verebekre?

A verebek, hát persze.

Sabbát volt, és én hálát adtam az Örökkévalónak, hogy a teremtés után megpihent, és törvénybe foglalta, kövessük példáját. Elaludtam, és azt álmodtam, hogy kutyák ugatnak. Amikor felriadtam, az ajtó nyitva, a férjem a ház előtt állt egy seregnyi gyerekekkel. Miért cselekszel ilyen sabbátkor, kérdezte. Biztos voltam benne, hogy a fiamat vonja kérdőre. Közelebb mentem. A puha sárból verebet formált, tizenketőt. Űgyes volt, de jól tudta, a sabbát a pihenésé, az alkotásra ott a többi nap. Mit csinál erre a fiam? Feláll, fogja az egyik verebet. Gyerünk, madárka, ideje repülni, kiáltja, és amilyen messze csak tudja, elhajítja. A férjem mosolygott, de láttam, hogy próbál szigorú arcot vágni.

Örültem, hogy nem elveszett gyerek, de nem akartam, hogy úgy érezze, a törvényeink nem fontosak. Hallottam, miket mondtak utána az emberek, de nekem ahhoz nincs semmi közöm.

Szárnyra kapott egy történetet, hogy az agyagverebek nem estek le, hanem igazi madarakká változtak, és elrepültek. A fiam nem varázsló, azok az agyagverebek pedig, ahogy bármilyen élettelen, amit feldobunk, le is estek.

Ha engem kérdezel, anyósom kezdte a híresztelést. Nagy forma volt a Mama, sokszor túlzásba esett.

A fiam a férjemtől mérni és faragni tanult, a nagyanyjától azt, hogyan kell beszélni. Anyu nagy tudója volt a történetmesélésnek. Hogy nem mindig az igazat mondta? A pusztá tények nem visznek közelebb az igazsághoz. A férjem egyik nap találkozott négy koldussal. A kiszáradt kútnál feküdtek. Azt mondták, a csillagot követték, de elszámították magukat, és mire Betlehembe értek, elfogyott mindenkük. Az új királyt akarták meglátogatni, aki most született, azt remélték, kapnak jutalmul egy erszény aranyat, de a csillag eltűnt az égről. A férjem hazahozta őket, adtunk ennivalót és ruhát. Szerették volna meghálálni, de nem volt semmijük. Anyu ötlete volt, hogy énekeljenek, vagy meséljenek el egy történetet. A fiam borzasztó rossz alvó volt, de aznap este mély álomba zuhant. Az első éjszaka, amit átaludt. A legszebb ajándék.

Egy öreg, egy szerecsen, egy bélpoklos és egy törpe. Még hogy királyok! Négyen voltak, de a Mama nem szerette a négyes számot.

Anyu engem nem tudott szoptatni, pár hét után elapadt a teje. Félttem, mi lesz, ha nekem sem fog sikerülni, ezért a fiamat mellre tettem, amilyen gyakran kívánta. Hálás volt, mint aki pontosan tisztában van vele, én adom neki az ételt, én adom az életet. Amikor ránéztem, azt gondoltam, az élet az összes szörnyűsége és borzalma ellenére mégiscsak szép. A tejem nem apadt el, boldog voltam és büszke. Halld Izrael, Anna lánya szoptat!

Olyan volt, mintha nemcsak őt, de a világot táplálná, egy ősanya, aki betölti az egész teret. Áldott légy, örökkévaló Istenünk, hogy nem nőnek teremtettél. Akkoriban szokás szerint minden nap elmondtam ezt az imát, de amikor rájuk néztem, anyára és fiúra, hála helyett fájdalmat és irigységet éreztem. Olyankor ők ketten voltak, és én egyedül. Néha azt gondoltam, mindig ketten vannak, és én mindig egyedül. Vajon más lett volna, ha az én fiam? Nem tudom, de szégyellem, ahogy akkor viselkedtem.

Nem kell semmit szégyellned.

A férfi, akit felszarvaztak, aki nem volt képes megvédeni a feleségét, akit megaláztak. Miért csináltad ezt velem, kiabáltam. A ruhámat téptem, felborítottam az asztalt.

Hónapok óta nem kaptam róla híreket. Az eljegyzés után délre utazott egy építkezésre, azt beszéltük, ha hazajön, megtartjuk az esküvőt. Kenyérsütés közben szerettem figyelni, ahogy a tészta élet költözik, a tenyerem besüpped és eltűnik a puha masszában. Nyílt az ajtó, a fény beáradt, körvonalakat láttam csupán, azt hittem, a szomszédasszonyom az. Csak amikor kimondta a nevemet, akkor ismertem fel. Rekedtes, boldog hang, a vágy és büszkeség hangja, itt vagyok, megerkeztem, a vőlegény hangja, aki hónapok óta a menyasszonyával álmodik, és végre hazatérhet hozzá. Megfordultam. Hosszú ideig nem szólalt meg. És akkor újra kimondta a nevem, görcs, fájdalom, értetlenség. Nem kezdte el kiabálni. Bocsáss meg, ezt mondtad először. Bocsáss meg, hogy nem védtelek meg. Ki tette ezt veled?

Az építkezés hirtelen jött. A műhelyvezetőm szólt, van egy jó lehetőség, rendes fizetés. Elvállaltam, bár eszembe jutott, hogy Évát is akkor vitte kísértésbe a kígyó, amikor egyedül volt. De benne megbíztam, egyedül hagytam egy teljes évre. A visszaérkezésem napjából csak részletekre emlékszem. Megkötöm a sarumat, leszakítok néhány fűgét. Názáretben a kutyák csaholása. Kinyitom az ajtót, a nevét kiáltom. Megfordul, felkapja a fejét. Biztos megijesztettem, gondoltam, szólnom kellett volna előre. Nem mosolygott. Ott állt a menyasszonyom, de nem ugyanaz a lány volt, aki a gondolataimban élt. Egy nő állt ott, és csak lassan értettem meg, hogy a gyermek a hasában nem az enyém. Nem akartam elképzelni, hogy viszonzásra lettek egy másik férfi szavai, könnyebb volt arra gondolni, hogy megerősakolták. Láttam, ahogy tépik a ruháját, a mellét markolják, lefogják, a combját szétfeszítik, nevetés, hörgés, sikítás, úgy éreztem, széthasad a fejem, igen, most már emlékszem, arra gondoltam, az én hibám, nem voltam itt, hogy megvédjem.

Csak állt egy helyben és azt kérdezte, ki tette ezt veled. Én meg, mint aki sóbálvánnyá dermedt, magamban imádkoztam, add Uram, hogy higgyen. Ki tette ezt

veled, kérdezte újra. Mondanom kellett valamit. Nem tehetek róla, válaszoltam, erre ő, mi az, hogy nem tehetsz róla, mit tettél? Mire én, nem csináltam semmi rosszat. Akkor honnan van az a gyerek? Igen, úgy kérdezte, honnan van. És én akkor, noha jól tudtam, azt feleltem, nem tudom.

Nem tudja. De mit jelent, ha egy nő azt mondja, nem tudom? Hogy pontosan tudja, csak nem akarja elmondani. Dühös voltam, nem csak rá, magamra és az Örökkévalóra is, hát nem mindenben az ő szavát követtem? Miért történik mindez?

Örjögött. Hogy tehetted ezt velem? A tekintete elborult. Az asztalról lesöpörte a tálat, darabokra törött. A tészta, amit előtte gyúrtam be, a földre folyt. Az a szegény, ártatlan lány, akit megbecstelenítettek, nem volt többé. Céda voltam.

A tálat később elvittem egy fazekashoz. Azt mondtam neki, úgy javítsd meg, hogy lássam a repedéseket. Soha többet nem akarom elveszteni a fejem.

Mi az, hogy nem tudod, kérdezgette. Megfogta a csuklóm. Mi az, hogy nem tudod? Hinned kell nekem, nem csináltam rosszat, mondtam. Akkor már nem félttem. Biztos voltam benne, hogy megölni, kezet emelni rám nem fog, ennek a gyereknek meg kell születnie, a Gyehenna összes tüze sem fogja megakadályozni. Belenéztem a szemébe, és imádkoztam, ó, add Uram, hogy higgyen.

Mi az, hogy nem tudja, minek néz engem? Megragadtam a csuklóját, meg akartam ütni. A szemébe néztem, nem láttam benne félelmet. Szép volt, és úgy éreztem, szeretem. De a fejemben a hangok mást mondtak. Megalázott. Nevetségessé tett. Ez a nő egy mocskos szajha, a legrosszabb fajta, elárult téged, illatos olajokkal kente magát, a bokájára láncot akasztott, arcát kifestette, a lábát széttárta, úgy csábította el a férfit, akinek a magzatát hordozza. Ez a nő veszedelmes, ez a nő Éva lánya. Elengedtem a csuklóját, az asztalhoz léptem, azt vertem az öklömmel. A kezem, az asztal, még a ruhám is véres lett. A vállamra tette a kezét. Megfordultam. Ott állt, vékony, törékeny lány azzal a nagy hassal. Belenéztem a szemébe, és hittem neki. Tudtam, hogy valami történt, de arra nincsenek szavak.

Egyszer megpróbáltam. A halála előtt. Magas láza volt, nehezen kapott levegőt, a szomszédasszonyok felkészítettek, nincs sok hátra. Keserű teát vittem, leültem az ágy szélére, és azt mondtam, ide figyelj, úgy érzem, most képes vagyok neked elmondani, hogyan fogant meg a fiunk.

Fiunk. Nem sokszor mondta így, hálás voltam érte.

El akartam neki mesélni azt a délutánt, pontról pontra minden részletét, a fényeket, a hangokat, a tereket, amiket bejártam, a tárgyakat, amikhez hozzáértem.

Izgatott volt. A haját éppen csak feltűzte, egy-két göndör tincs kilátszott a füle mögül, azon gondolkodtam, megnéztem-e valaha alaposan a fülét, hogy így telt el a közös életünk, ilyen gyorsan. Nem akartam, hogy vége legyen. Megigazította magán a kendőt. Mondtam neki, nem kell elmondanod, ez a kettőtök dolga, vannak titkok, amiket nem szabad bolygatni. De azt felelte, muszáj, itt az idő.

Beszélek, és egy idő után látom, furcsán néz, azt mondja, nem érti. Közelebb hajoltam. Elnevette magát. Nem csak elnevette, pukkadozott a nevetéstől, én meg nem értettem. Kinevet?

Megfogta a kezemet, forró volt. Beszélt, és az elején a szavai még érthetőek voltak, tehát amikor azt mondta, borongós délután, láttam a felhőket az égen, ahogy néha kisüt, néha elbújik a nap, és amikor azt mondta, elment a kútra vízért, láttam távolodó alakját a poros úton, és amikor azt mondta, egyszer csak elsötétült az ég, láttam, hogy az arcára árnyék vetül, és amikor azt mondta, visszasietett a házba, mert félt a vihartól, láttam, amint az egyik kancsót a fejére, a másikat a csípőjére teszi, és gyors lépésekkel, de vigyázva, hogy a víz ki ne loccsanjon, elindul a házunk felé, láttam, ahogy becsukja maga mögött az ajtót, ahogy teát főz, éreztem a friss menta illatát, és amikor azt mondta, dörgött az ég, tudtam, hogy megjíjdt, és térden állva imádkozott, és amikor azt mondta, kinyílt az ajtó, láttam a házunk ajtaját kinyílni, de utána hiába mondott bármit, nem értettem. Makogás, halandzsa. Az ajtó nyitva állt, és a szavaknak nem volt jelentése. Ez lenne a halál? Elkezdtem nevetni.

Amikor meghallottam, miket mondok, én is elkezdtem nevetni. Nem bírtuk abbahagyni.

Estére lement a láza, jóízűen evett. Reménykedtem a gyógyulásban. Hálát adok neked, mi Urunk, Istenünk, a mindenség királya, hogy könyörületed hatalma által épségben és változatlanul visszaadod nekem a lelkem, mondtam reggel, szokás szerint, miután kinyitottam a szemem. Ám az ő lelkét már nem adta vissza az Örökkévaló. Dühös voltam. Miért veszi el tőlem ilyen korán? Még annyi szép évünk lett volna, annyi közös ébredés.

Nem tudjuk visszahozni, kérdezte a fiam.

Ráztam a fejem, nem lehet.

És ha feltámasztanám? Ha lenne erőm, ha az Örökkévaló adna?

Nincs ilyen erőd.

Anyám, én úgy érzem, ha most azt mondanám neki, kelj fel, felkelne.

A halál nem a mi dolgunk, gondoltam, de mi van, ha ez egy tévedés. Valaki más helyett halt meg. Kelj fel, mondaná a fiam, és a férjem azt mondaná, vagyok. Vajon tényleg vissza tudná hozni az életbe? Ugyanaz a szív dobogna benne, ugyanaz a lélek szállna vissza? Olyan könnyű azt mondani, ez az élet, és az a halál. Ez az élet,

mert dobog a szívem, mert beszélek, mozgok, az a halál, mert nem dobog a szíve, nem beszél és nem mozog. Lehet, ahol ő van, ez tűnik halálnak. Vissza akarna jönni egyáltalán? Verejtékes munkával pénzt keresni, bosszankodni, betegeskedni. Ott is lehet szeretni?

Ne bolygassuk a halált, fiam, mondtam. Akkor tehetetlenek vagyunk, kérdezte, és én azt feleltem, nem vagyunk tehetetlenek. Tudunk sírni és jajgatni, öklendezni, virrasztani és haragudni, tudunk úgy imádkozni, hogy azt mondjuk, legyen meg a te akaratod, de mindenekelőtt bízni tudunk, hogy a fájdalom elmúlik.